

Vlaams
Parlement

ingediend op **1371** (2017-2018) – Nr. 1
16 november 2017 (2017-2018)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening,
Energie en Dierenwelzijn
uitgebracht door Hermes Sanctorum-Vandevoorde

over de studie
‘naar een vergroening van de warmtevoorziening
voor huishoudens in Vlaanderen’
in opdracht van de Bond Beter Leefmilieu

Samenstelling van de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn:

Voorzitter: Tinne Rombouts.

Vaste leden:

Piet De Bruyn, Andries Gryffroy, Bart Nevens, Axel Ronse, Ludo Van Campenhout, Wilfried Vandaele;
Robrecht Bothuyne, Lode Ceyssens, Tinne Rombouts, Valerie Taeldeman;
Gweny De Vroe, Lydia Peeters;
Rob Beenders, Bruno Tobback;
Johan Danen.

Plaatsvervangers:

Jelle Engelbosch, Sofie Joosen, Jos Lantmeeters, Jan Peumans, Grete Remen, Sabine Vermeulen;
Sonja Claes, Jos De Meyer, Bart Dochy, Orry Van de Wauwer;
Mathias De Clercq, Willem-Frederik Schiltz;
Bert Moyaers, Els Robeyns;
Elisabeth Meuleman.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;
Hermes Sanctorum-Vandevoorde.

INHOUD

I.	Toelichting	4
1.	Bond Beter Leefmilieu.....	4
2.	Kelvin Solutions bvba	4
2.1.	De uitdaging	4
2.2.	Transformatiepaden	5
2.3.	Hinderpalen	5
2.4.	Kansen.....	6
2.5.	Voorstellen van sleutelmaatregelen voor het Vlaamse warmtebeleid...	6
2.6.	Besluit.....	9
II.	Vragen en opmerkingen van de leden.....	9
1.	Tussenkomsst van Valerie Taeldeman	9
2.	Tussenkomsst van Hermes Sanctorum-Vandevoorde	10
3.	Tussenkomsst van Elke Van den Brandt	10
4.	Tussenkomsst van Sofie Joosen	10
5.	Tussenkomsst van Rob Beenders.....	10
6.	Tussenkomsst van Sabine Vermeulen	10
III.	Antwoorden	10
	Gebruikte afkortingen	13
	Bijlage: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn hield op 18 oktober 2017 een hoorzitting over de studie 'Naar een vergroening van de warmtevoorziening voor huishoudens in Vlaanderen', uitgevoerd in opdracht van de Bond Beter Leefmilieu.

De toelichting werd ingeleid door Benjamin Clarysse, beleidsmedewerker Energie van de Bond Beter Leefmilieu. De studie zelf werd toegelicht door Wouter Cyx van Kelvin Solutions bvba, auteur van de studie.

De bij de toelichting gebruikte presentatie evenals de studie zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Toelichting

1. Bond Beter Leefmilieu

Benjamin Clarysse is beleidsmedewerker Energie bij de Bond Beter Leefmilieu en wijst op de subtitel van de studie die meteen de uitdaging schetst: afscheid van stookolie en aardgas tegen 2050. Vlaanderen haalt nu een jaarlijkse CO₂-reductie van 1 percent, maar de daling zou eigenlijk acht keer zo snel moeten gaan. Dat betekent dat de uitstoot van gebouwen eigenlijk al in 2040 nul zou moeten zijn. Dat was voor de Bond Beter Leefmilieu de aanleiding om een studie te vragen bij Kelvin Solutions over welke beleidsmaatregelen nodig zijn om de residentiële energiebehoefte klimaatneutraal te krijgen. De studie toont enkele wegen, maar dat zijn zeker geen dogma's. De Bond Beter Leefmilieu hoopt dat de studie het startpunt is van een langetermijnbeleid voor groene warmte. Ook op korte termijn komt het erop aan kansen te grijpen en stranded assets te vermijden. Zo dient nagegaan te worden of de omschakeling van het laagcalorische naar het hoogcalorische gas kans biedt op een snellere vergroening in sommige gebieden. Wat voorts opvalt, is dat heel wat conclusies van de studie in lijn liggen met wat in de Klimaatresolutie staat. Omdat het Energiepact en het Klimaat- en Energieplan 2021-2030 er zitten aan te komen, zit het ook goed met de timing van de studie.

2. Kelvin Solutions bvba

Wouter Cyx is partner bij Kelvin Solutions, een start-up uit de provincie Antwerpen van 2017, met als hoofdmissie duurzame warmte in de Benelux. De studie is aangevat in april en afgerond begin september. Na een overzicht van de kennis, de drempels, de kansen voor groene warmte, geeft de studie sleutelmaatregelen voor een impact op de Vlaamse huishoudens. In samenspraak met de opdrachtgever, maar ook op basis van andere studies en maatschappelijke tendensen, is er vooreerst een streefbeeld 2050 bepaald, waarin de bebouwde omgeving klimaatneutraal is; de economie circulair is; er op CO₂ en elke schaduwkost van een product een prijs staat; het ruimtelijk rendement en de energie-efficiëntie verhoogd zijn; de lokale warmtebronnen massaal benut worden; de energienetwerken slimmer en gekoppeld zijn; demografische tendensen zoals verzilvering, gezinsverdunding en verkleuring drivers zijn om de steden te versterken en een deel van de energiehuishouding in handen van de mensen is, in lijn met de coöperatieve gedachte.

2.1. De uitdaging

Uit de Energiebalans Vlaanderen 2014 van de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek blijkt dat 62 percent van de 2,7 miljoen huishoudens met aardgas verwarmt, 27 percent met stookolie, 7 percent elektrisch, vooral met directe of accumulatieverwarming, en 3 percent met overige systemen.

Warmtepompen, warmtenetten, biomassaketels zijn er amper. Die hebben dan ook geen impact op de Vlaamse energiebalans.

Bij wijze van inspiratie heeft Kelvin Solutions uit Vlaamse en Europese studies, onder meer van de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek en het STRATEGO-project, een transitiebeeld gemaakt voor Vlaanderen, waar warmtenetten 50 tot 60 percent van de huishoudens kunnen bedienen en warmtepompen 30 tot 50 percent. Daarnaast is er dan een marge voor biomassaketels en andere systemen. Op termijn moeten systemen gevoed met fossiele brandstoffen verdwijnen en dat vergt gigantische inspanningen. Voor Vlaanderen betekent het dat tussen 2020 en 2050 jaarlijks 100.000 huishoudens moeten vergroenen. In sommige huizen moet enkel de ketel vervangen worden door een warmtepomp, voor heel wat andere betekent dat ingrijpend renoveren. Daarbij hebben de onderzoekers rekening gehouden met de verwachte toename van het aantal huishoudens met ongeveer 600.000 tegen 2050. Slechts 5 percent van zijn klanten die een nieuwe woning bouwen, plaatst een warmtepomp. Elke nieuwbouw of ingrijpende verbouwing waarbij vandaag nog voor gas- of stookolie gekozen wordt, verzwaart de opdracht van 100.000 huishoudens per jaar.

Bijvoorbeeld ervan uitgaande dat er in 2050 ongeveer 40 percent van de huishoudens verwarmt met een warmtepomp, moeten er vanaf 2020 jaarlijks ongeveer 40.000 warmtepompen geplaatst worden. www.energiesparen.be maakt duidelijk dat er de afgelopen 5 jaar gemiddeld slechts 2700 per jaar geplaatst werden. Met het huidige beleid is het onwaarschijnlijk dat het tempo voldoende kan worden opgetrokken. Als er pas structurele maatregelen komen tegen 2030, moet de snelheid omhoog naar 100.000 tot 150.000 per jaar, proporties die nog amper geloofwaardig zijn.

2.2. Transformatiepaden

In de studie worden enkele realistische denksporen gelanceerd. Vooreerst moet de energie-efficiëntie naar omhoog, wat hetzelfde of zelfs een beter comfort met minder energie betekent, in de eerste plaats door betere isolatie, dus op woningniveau, maar ook door het herstructureren van de ruimte. Die energie-efficiëntie is noodzakelijk om de meeste groene energiesystemen kansen te geven. Als een gebouw niet op lage energie kan worden verwarmd, beperkt dat de mogelijkheden voor warmtepompen of lagetemperatuurnetten.

Voorts moet er nagedacht worden over strategieën om stookolie en aardgas uit te faseren op plaatsen waar er duurzame alternatieven voorhanden zijn. Het kan niet de bedoeling zijn om huishoudens af te koppelen zonder valabel alternatief: het licht moet blijven branden en het moet warm blijven. In kernen zijn warmtenetten mogelijk, in minder dichtbebouwde gebieden of nieuwbouwprojecten in stedelijke centra warmtepompen en in buitengebieden, waar de luchtkwaliteit beter is en minder auto's rijden, kleinschalige biomassaketels als pellet- en houtketels. Waar mogelijk moeten er zonneboilers geplaatst worden. De derde parallelle cruciale stap is de koppeling van de energienetwerken. Een warmtepomp kan bijvoorbeeld pieken van windenergieproductie op een nuttige manier aanwenden door energie thermisch te bufferen.

2.3. Hinderpalen

De onderzoekers hebben hinderpalen die blijken uit maatschappelijke evoluties, literatuuronderzoek en economische vaststellingen, in een piramideschema gevoegd. De prijs is de eerste drempel. Energie uit gas en stookolie is relatief goedkoop. De heffingen op traditionele elektriciteit geven een vertekend beeld van de kostprijs voor wie op een warmtepomp wil overschakelen. De ruimtelijke versnippering in Vlaanderen is gigantisch. In Nederland zijn de kernen dicht,

maar Vlaanderen heeft een verrassend stedelijk landschap. Een andere kwestie is of er een draagvlak zal worden gevonden voor de ingrijpende beslissingen die nodig zijn, zoals de verplichte renovatie. Daarnaast spelen klassieke dilemma's, zoals de mede-eigendom van appartementen die beslissingen over totaalrenovaties bemoeilijken. En bij private huur komen de baten de huurder ten goede terwijl de verhuurder de investeringen draagt. Een andere hinderpaal is dat België de afgelopen jaren ingezet heeft op een gasnetwerk: na het Nederlandse het tweede meest fijnmazige ter wereld. Wat dateert van na de jaren 80 wordt nog lang afgeschreven van de economische balans van de publieke netbedrijven. Dat zorgt tevens voor een remmende voorsprong. Ten slotte is ongeveer 2 percent van de woningen geklasseerd als erfgoed.

2.4. Kansen

Naast de belemmeringen zijn er in Vlaanderen ook heel wat kansen, onder meer voor het hoger ruimtelijk rendement. Uit prognoses blijkt dat er tegen 2050 ongeveer 600.000 huishoudens in Vlaanderen bij komen. Dat betekent kansen op inbreiding, herontwikkeling van bestaande sites, verweving van functies. Een nieuw project biedt kansen om de bestaande omgeving te verduurzamen. Bij inbreiding kunnen omliggende bestaande gebouwen aangesloten worden op een nieuwe warmtepomp. Participatie, communicatie en coöperatie kennen een groeiend succes. Naast mogelijkheden voor windenergie bieden coöperaties ook mogelijkheden voor de groenewarmteprojecten. Voorts is een energievisie en – beleid voor de lange termijn nodig, zodat wie een nieuw bouwproject aanvangt duidelijk weet wat te verwachten. Nog al te veel verhuurders beperken de dikte van de dakisolatie tot de minimumnorm van de Wooncode. Nochtans zijn de normen van het Energierenovatiepact ambitieuzer. Eilandjes van warmtenetten dienen overal in Vlaanderen aangelegd te worden, zodat die later tot een netwerk kunnen worden gekoppeld.

Natuurlijke vervangingsmomenten moeten optimaal benut worden: de heraanleg van een straat, de renovatie van een riolering, de verkoop van woningen, nieuwbouw- of renovatieprojecten. Als dat de komende dertig jaar consequent gebeurt, zal er geen beleid nodig zijn waarvoor er bij de bevolking geen draagvlak is. De onderzoekers geloven sterk in de lokale besturen, enerzijds in steden en gemeenten, en anderzijds voor kleinere gemeenten in streekintercommunales en provinciale overheden. Dat bestuursniveau staat het dichtste bij waar de actie vereist is. Het kent de bouwplannen van ontwikkelaars, van bedrijfsleiders enzovoort en heeft de meeste contacten met de burgers. Vlaanderen heeft op vlak van warmtenetten en warmtepompen een technologische achterstand tegenover heel wat andere Europese landen. Scandinavië heeft na de energiecrisis van de jaren 70 warmtenetten aangelegd, maar die zijn nu aan renovatie toe. Daarenboven werken die landen aan de vergroening van hun bronnen. Vlaanderen kan meteen systemen zetten die toekomstbestendig zijn.

2.5. Voorstellen van sleutelmaatregelen voor het Vlaamse warmtebeleid

In de studie belichten de onderzoekers maatregelen die impact hebben op de energiebalans van de woningen. Ze zijn stuk voor stuk cruciaal, als er van tussenuit gehaald worden, riskeert de hele operatie zijn effect te missen. De eerste stap zijn bindende lokale warmtezoneringsplannen. In Denemarken waren de lokale warmtezoneringsplannen in de jaren 70 cruciaal voor de transitie. Per buurt, wijk, straat worden de bronnen, de omvang van de vraag, de sociaal-economische kenmerken en de technologische ontwikkeling in kaart gebracht, waarna nagegaan wordt wat het meest duurzame energieconcept voor die wijk of straat is. De Vlaamse overheid heeft al een warmtekaart, maar die wordt nu verfijnd. De lokale besturen moeten op basis van die kaarten een warmtebeleids-

plan opstellen, eigenlijk een visie om die kaart in praktijk te brengen. Om de lokale besturen zo ver te krijgen, moeten ze geactiveerd worden. Er zijn nog altijd burgemeesters die, op zijn minst informeel, zeggen dat ze niet geloven in de klimaatverandering, bij anderen weegt het niet op hun manier van besturen. Naast activering moet de Vlaamse overheid haar lokale besturen ook versterken op het vlak van kennis. Allicht zijn er zelfs wetswijzigingen nodig om hun bevoegdheden te vergroten.

Hij suggereert na te gaan hoe in het Energiedecreet te verplichten dat gasnetten, waar mogelijk, uitdoven daar waar parallel in valabele alternatieven kan voorzien worden. Als alle inwoners van een straat beslissen over te schakelen op een warmtepomp of ander duurzaam energiesysteem, is het vandaag niet mogelijk om de ene klant die niet meewil, af te koppelen. Daardoor zou het kunnen dat in dezelfde straat een gasnet en een warmtenet liggen, die allebei onderbenut zijn. Kortom, de spreker pleit voor een uitdoofbeleid van gasnetten waar er alternatieven zijn.

In Denemarken is de plaatsing van stookolieketels al sinds 2015 verboden. In navolging van de Klimaatresolutie moet Vlaanderen in de EPB-wetgeving er alvast voor zorgen dat er geen tanks meer geplaatst worden bij nieuwbouw of ingrijpende renovaties. Tegelijk moet er gewerkt worden aan een federaal verbod op klassieke stookolietanks.

Een andere sleutelmaatregel is dat de federale, de Vlaamse en de lokale overheid een integraal beleid voeren om hun eigen patrimonium conform te maken aan de eigen klimaatdoelstellingen. De Regie der Gebouwen weigerde ooit een gebouw op het warmtenet aan te sluiten, ook al kostte het ongeveer evenveel als op een gasnet, omdat het inging tegen andere facetten van het infrastructuurbeheer. Begrijpelijk, een manager moet er immers voor zorgen dat de gebouwkosten op orde zijn; aansluiten op een warmtenet kan zijn begroting doorkruisen. Een overheid is een veelkoppig dier, het is nodig op een integrale manier te plannen hoe haar onroerend vastgoed als kritisch weefsel in de lokale omgeving in te zetten.

De spreker vervolgt met de financiële stimuli. Op korte termijn kunnen Eandis en Infrax hun premiebeleid aanpassen. Als een zonneboiler geplaatst wordt volgens bepaalde technische vereisten kan dat de bouwheer een premie tot 2750 euro opleveren op een installatiekost van 5000 tot 6000 euro. Uiteindelijk zal dat ervoor zorgen dat 50 tot 60 percent van het warme water vergroent. De aansluiting van een bestaande woning op het warmtenet schommelt ook tussen 5000 en 7000 euro. Dat met dezelfde premie belonen, zou een gunstiger effect hebben op de klimaatbalans. Dit voorbeeld is enkel bedoeld om het effect van het premiebeleid aan te tonen, niet om te pleiten tegen premies op zonneboilers.

Een ander voorstel is het af en toe afschaffen van premies en dat vooraf duidelijk aankondigen. Dat zorgt immers voor een piek in de aanvragen. Later kan er dan een andere premie ingevoerd worden en opnieuw afgeschaft. Dat soort nudging vergroot het effect van premies. Met degelijke warmtezoneringsplannen kan de overheid de premies ook gebiedsgebonden maken. Premies geven aan warmtesystemen die niet passen in de warmtezoneringsplannen, is immers contraproductief.

Een tweede maatregel op korte termijn is de steunregeling voor groene warmte, biomethaan en restwarmte optimaliseren. Zo zou ook reservecapaciteit op het warmtetransportnet gesubsidieerd moeten worden en niet enkel de directe toewijsbare capaciteit. Kleine ingrepen om mettertijd extra woningen te bedienen, vallen nu uit de subsidieboot.

De twee maatregelen zijn maar zoethoudertjes voor wat echt nodig is, namelijk een CO₂-heffing op de uitstoot van fossiele brandstoffen. En ook dan blijft meer energie-efficiëntie noodzakelijk om groene warmte te valoriseren. Het woningpatrimonium hoort tot de slechtste van Europa, 70 percent dateert van een tijdperk zonder isolatieverplichtingen, ongeveer 50 percent heeft geen muurisolatie, 80 tot 90 percent geen vloerisolatie. Premies en informatie zullen niet volstaan. Daarom dient nagedacht te worden over verplichte renovatie na verkoop, een moment dat velen toch renovatie plannen.

Voor mede-eigendom is dat niet mogelijk, daarom stellen de onderzoekers een Renovatiedecreet voor naar analogie met de federale wet voor liften in mede-eigendom. Die strenge wet met een goed handhavingskader rendeert. Voor de huurwoningen hebben de onderzoekers geen pasklaar antwoord. Ze zien wel mogelijkheden in een strengere Vlaamse Wooncode, van de huidige twee tot drie centimeter dakisolatie naar de doelen van het Renovatiepact van E60 of EPC100.

Voorts stellen ze voor om van de Vlaamse energieprestatieregelgeving een sturend instrument te maken. Vandaag is het bijvoorbeeld niet mogelijk om diepe geothermie te verrekenen in het energieprestatiebewijs. Omdat er een studiebureau voor nodig is, kost het zelfs ongeveer 30.000 euro om een warmtenet in een EPB mee te rekenen. Een EPB-aangifte voor een appartement kost 400 euro exclusief btw. Voor een woning in een gemiddelde wijk komt daar dan 100 tot 150 euro bij om de aansluiting op een warmtenet mee in het EPB te kunnen doorrekenen. Naast de kostprijs betekent dit dat de huidige procedure van gelijkwaardigheid ook een grote administratieve last vormt.

Vlaanderen kent gebieden met diverse kenmerken. In gehuchten zijn de woningen vrij groot, dus geschikt voor warmtepompen. Economisch gezien zijn warmtenetten daar niet interessant omdat de densiteit te laag is. In een stedelijke omgeving of een dichte dorpskern is het omgekeerd. In de meeste bestaande rijwoningen is de plaatsing van een geothermische warmtepomp praktisch moeilijker. Voor elke buurt moet dus het beste energieconcept bepaald worden, gegeven de energiebronnen en de maatschappelijke en stedenbouwkundige structuur. De stad Antwerpen heeft in samenwerking met Eandis al heel wat nuttige zonerings- en karteringsplannen gemaakt waarop buurt per buurt te zien is of warmtenetten rendabel zijn. In de volgende stap is het aan het lokale bestuur om die om te zetten in een beleidsplan.

In studiewerk van de OESO en het Federale Planbureau wordt een CO₂-heffing noodzakelijk genoemd. Dergelijke impuls moet groot genoeg zijn om een gedragsverandering in gang zetten en moet gecombineerd worden met een consequent beleid en een energietaxshift. Voor aardgas zou een taks van 40 euro per ton CO₂ neerkomen op 0,7 cent per kilowattuur aardgas, een prijsstijging van 10 tot 15 percent. Het is aan de bewindvoerders te beslissen of de taks enkel geheven wordt op sectoren die op het binnenland gericht zijn om geen concurrentieel nadeel te scheppen. Het debat daarover is gestart op federaal niveau en de Vlaamse Energievisie 2030-2050 biedt er enkele handvatten voor. Het is nodig om de besprekingen nu te starten, om over vijf tot tien jaar met een dergelijke heffing van start te gaan.

Momenteel is het renovatiepercentage ongeveer 1 percent, wat betekent dat er honderd jaar nodig is om het volledige patrimonium te renoveren. Vandaag renoveren gezinnen vaak eerst hun badkamer of keuken vooraleer de energie-efficiëntie aan te pakken. Verplichte renovatie van eengezinswoningen na verkoop is nodig om de renovatiesnelheid op te drijven, bijvoorbeeld door een verplichte energiestandaard na vijf jaar op te leggen. Jaarlijks worden er ongeveer 48.000 eengezinswoningen verkocht. De renovatiesnelheid zal dan ongeveer 2,2 percent bedragen, waardoor een veertigtal jaar volstaat om het

hele patrimonium aan te pakken. Voor mede-eigendom is een Renovatiedecreet nodig. Voor de huurwoningen is de Wooncode een goed instrument maar dat moet, zoals gezegd, wel de normen van het Renovatiepact hanteren.

2.6. Besluit

Kortom, de regering en het parlement hebben een groeiende aandacht voor groene warmte. De Klimaatresolutie geniet een brede steun. De Energievisie 2030-2050 is een goede zaak. Ook het concept warmteplan is een aanzet. Het is stilaan tijd om de intenties om te zetten in daden. Het is niet realistisch om de komende drie jaar de snelheid op te krikken tot 100.000 huishoudens per jaar, maar wel om enkele maatregelen in de steigers te zetten. Die versnelling is nodig of de overheid verliest haar geloofwaardigheid op vlak van klimaatdoelstellingen. Warmtepompen en -netten hebben geen zin zonder meer energie-efficiëntie, dat betekent renovatie van woningen, maar ook een andere organisatie van de ruimte. Rioolwarmte kan pas benut worden als het gebouw op minder dan zestig graden kan worden verwarmd. Voor heel wat gebouwen is dat nu nog negentig of vijfentachtig graden.

Het energiebeleid richt zich op het individu: premies aan gezinnen. Gelukkig kwamen daar al burenpremies en de collectieve renovatiepremies bij, bijvoorbeeld van de distributienetbeheerders. Een energienet voor een straat vergt echter meer, zoals in informatiesessies duidelijk maken op welke termijn aardgas afgekoppeld wordt en vervangen wordt door een alternatief systeem. Kortom, denken op systeemniveau is cruciaal.

De sleutelmaatregelen die de onderzoekers voorstellen, vormen een coherent geheel. Zo verliest een warmtezoneringsplan impact als gemeenten niet tegelijk geactiveerd worden. Welke zin heeft het om een gebied aan te kruisen om op het warmtenet aan te sluiten als de overheid niet op een coherente manier haar gebouwenpatrimonium ook omschakelt? Buurt per buurt moet gekeken worden naar de potentiële warmtebronnen, de warmtevragers, het maatschappelijk weefsel. In de Kempen kan diepe geothermie een goede keuze zijn, in de steden of havengebieden restwarmte en in landbouwgebieden kleinschalige biomassa-systemen. Hij nodigt tot slot de parlementsleden uit om het volledige rapport te lezen.

II. Vragen en opmerkingen van de leden

1. Tussenkoms van Valerie Taeldeman

Valerie Taeldeman zegt dat het steunpunt Wonen momenteel alle woonkwaliteits-instrumenten grondig screent. Waarschijnlijk zal het ook aanpassingen suggereren aan de energie-eisen van de Vlaamse Wooncode. Strengere normen zijn goed voor de huurder, maar de eigenaar-verhuurder is geneigd om na een renovatie de huurprijs te verhogen. Het komt erop aan een goed evenwicht te vinden.

Hoe zien de onderzoekers de rol van de lokale besturen? Ook het Renovatiepact heeft het over het benutten van natuurlijke vervangingsmomenten, namelijk de verkoop, want jaarlijks zijn er 80.000 vastgoedtransacties. Ze suggereert ook een veralgemeend renovatieadvies, eigenlijk een uitgebreider energieprestatie-certificaat. De cruciale kwestie is welk budget de gemiddelde koper heeft voor renovatie binnen de vijf jaar. Dat is volgens de spreker ook een studie waard.

2. Tussenkost van Hermes Sanctorum-Vandevoorde

Van warmtenetten wordt heel wat heil verwacht, aldus *Hermes Sanctorum-Vandevoorde*. De rioleringsgraad opkrikken bleek ook al een moeizaam proces, ook al zijn het overheidsinvesteringen. Is het wel realistisch om in te zetten op de warmtenetten?

Waste-to-energy plants staan in contrast met de noodzaak om afval te vermijden. Uiteindelijk zal er een andere energiebron nodig zijn. Afval is een transitiebrandstof.

3. Tussenkost van Elke Van den Brandt

Elke Van den Brandt wijst op het al bij al milieuvriendelijke imago van aardgas. Er wordt 500 miljoen geïnvesteerd in de aanpassing van het aardgasnet voor hoogcalorisch gas. Zijn er mogelijkheden om minstens een deel van dat budget op een andere manier te investeren?

4. Tussenkost van Sofie Joosen

Sofie Joosen herinnert eraan dat tegen 2050 alle woningen bijna energieneutraal zijn (BEN-normen). De warmtevraag, vooral van rijwoningen, zou dus kleiner zijn. Is het niet zo dat hoe strenger de isolatienormen zijn, hoe minder rendabel de warmtenetten?

Ze informeert voorts welke gasnetten het best het eerst zullen verdwijnen, de rurale of de stedelijke. Het is niet onmiddellijk winstgevend om gasnetten met weinig aansluitingen om te schakelen. Hoe die het best in kaart brengen?

5. Tussenkost van Rob Beenders

Volgens *Rob Beenders* zou het nu te ver leiden om op details in te gaan, hij wil wel graag weten wat er nu met de studie zal gebeuren. Hoe zal het maatschappelijke debat over dit onderwerp georganiseerd worden?

6. Tussenkost van Sabine Vermeulen

Sabine Vermeulen leest dat afvalverbrandingsinstallaties als een belangrijke bron van warmte gezien worden. Nochtans wil Vlaanderen het restafval nog meer beperken. Is het niet nodig eerst een visie op afval uit te werken en pas dan warmte afhankelijk te maken van die ovens?

De overschakeling op een warmtepomp blijft een dure zaak. Hoe hoog moet de heffing op gas zijn om warmtepompen concurrentieel te maken?

Woningen renoveren is nodig, maar wat als de mensen het niet doen? Als ze geen geld hebben om de woning te renoveren, hebben ze dan wel geld om een boete te betalen?

III. Antwoorden

Wouter Cyx wijst op de grote verschillen tussen de lokalen besturen, waarbij grotere steden al personeelsleden en een beleid hebben voor duurzame warmte. Kelvin Solutions, onder de koepel van ODE Vlaanderen, Warmtenetwerk Vlaanderen, geeft al opleidingen aan lokale besturen over wat ze al doen kunnen, hoe ze zich het best organiseren en wat dat kost. Voor kleinere gemeenten kunnen intercommunales of provincies die rol spelen. De Intercommunale Ontwikkelingsmaatschappij voor de Kempen, Intercommunale Leiedal en de

West-Vlaamse Intercommunale leren hun gemeenten al hoe een beleid voor duurzame warmte op te zetten door onder meer hun vergunningenbeleid daaraan aan te passen. Zo kunnen ze gasaansluitingen weigeren voor nieuwe grote verkavelingen.

De waste-to-energy plants zijn momenteel de grootste drijvende kracht voor warmtenetten in Vlaanderen, zoals in Roeselare of de plannen voor een Isvag-oven in Antwerpen. Dat mag echter geen rem zijn op de circulaire economie. In Antwerpen is er een nieuwe installatie met 190.000 ton verwerkingscapaciteit gepland. Het is ondenkbaar die warmte in dat stedelijke gebied niet te benutten daar er 40.000 gezinnen mee bediend kunnen worden. Als ooit de warmte uit afval wegvalt, zijn er andere bronnen mogelijk.

Benjamin Clarysse hoopt dat de sleutelmaatregelen in het federale Energiepact en het Klimaat- en Energieplan 2021-2030 opgenomen worden. Op 16 november wordt de studie voorgesteld op een studiedag van de Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning. Afvalverbranding is voor de Bond Beter Leefmilieu een overgangswarmtebron. Het is echter beter de warmte te benutten dan de lucht in te blazen. In Nederland zijn het de lokale besturen die het publieke debat aanzwengelen over hoe van het gas los te komen. Dat is het gevolg van de aardbevingen door de gaswinning in Groningen. Een publiek debat is nodig opdat iedereen de motieven van de ingrijpende maatregelen zou begrijpen.

Wouter Cyx beseft dat verplichte renovatie na verkoop ingrijpend is, maar als we dit niet doen, zal op termijn het alternatief nog moeilijker zijn, namelijk elke huiseigenaar verplichten tot renovatie. Hij pleit voor een grondiger en leesbaarder energieadvies bij het energieprestatiecertificaat met onder andere enkele energiescenario's over wat het zal kosten om de woning op de E60- of EPC100-waarde te brengen. Nu is het energieprestatiecertificaat zo technisch dat de meeste mensen er niet aan uit kunnen. Als mensen vooraf weten wat ze nog in de woning moeten investeren om die volgens de strengere normen te maken, zal dat mogelijk een invloed hebben op de woningprijs, hoewel die uiteraard beïnvloed wordt door andere factoren zoals krapte op de woningmarkt. Mits ze goed geïnformeerd zijn, kunnen de meeste gezinnen op vijf jaar tijd voldoende sparen om te renoveren. Hoewel er wel wat risico's aan verbonden zijn, ziet hij geen alternatief om de renovatiesnelheid op te trekken tot een betekenisvol niveau.

Om de warmtenetten rendabel te maken, wijst *Benjamin Clarysse* op het principe van cascadering, waarbij warmte van hoge temperatuur gebruikt wordt voor industriële processen en warmte van lagere temperatuur voor gebouwen. In elk geval blijft de energie-efficiëntie heel belangrijk, hoe beter de woningen geïsoleerd zijn, hoe rendabeler het warmtenet. Het lijkt logisch dat warmtenetten eerst in kerngebieden de gasnetten vervangen omdat daar de vraag naar warmte het grootst is.

Natuurlijke vervangingsmomenten benutten betekent vandaag al bij elke straat die opengebroken wordt, bekijken of alternatieve warmtevoorziening mogelijk is, aldus *Wouter Cyx*. Bij de werken aan de rioleringen zouden er bijvoorbeeld nu al op bepaalde plaatsen in steden warmtewisselaars kunnen worden ingebouwd. Dat kost relatief weinig maar maakt latere aansluitingen gemakkelijker.

Vandaag worden enkel warmtenetten aangelegd die met de subsidies rendabel te krijgen zijn. Rendabel betekent dat het voor de klant, de projectontwikkelaar, het bedrijf, de particulier niet meer kost dan gas. Zonder die subsidies en veel trek- en duwwerk zouden er nog geen warmtenetten zijn. Daarom zijn er beleidswijzigingen nodig om het aandeel van warmtenetten drastisch te doen stijgen. Een CO₂-heffing van 40 euro per ton zal de warmtepompen op een competitief prijsniveau brengen. De kwestie is ook in hoeverre de gasnetten te vergroenen zijn. Slechts 3 percent van de biomassa kan nu in biogas omgezet worden, maar wat met de andere 97 percent? Op dat vlak is het alternatief niet hoopgevend.

Tinne ROMBOUTS,
voorzitter

Hermes SANCTORUM-VANDEVOORDE,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

BEN	bijna-energieneutraal
Benelux	België, Nederland, Luxemburg
btw	belasting over de toegevoegde waarde
bvba	besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid
EPB	energieprestatie en binnenklimaat
Isvag	Intercommunale voor Slib- en Vuilverwijdering van Antwerpse Gemeenten
ODE	Organisatie voor Duurzame Energie
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling